

Ebelik Alanında Yapılan Lisansüstü Tezlerin İçerik Analizi

Content Analysis of Postgraduate Theses in the Field of Midwifery

Yasemin ERKAL AKSOY, Ayşenur ATAŞ, Sema DERELİ YILMAZ

ÖZ

Çalışma, Türkiye’de ebelik alanında yapılan lisansüstü tezlerin içeriğinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

Çalışmanın türü literatüre dayalı olarak retrospektif tanımlayıcı ve kalitatif olup amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini 01 Mayıs-01 Eylül 2021 tarihleri arasında Yükseköğretim Kurulu ulusal tez merkezi sayfasında yer alan Türkiye’de 2004-2021 yılları arasında yapılmış tüm ebelik alanındaki lisansüstü tezler oluşturmaktadır. Örneklem seçimine gidilmemiş evrenin tamamı araştırma kapsamına alınmıştır. Niceliksel verilerin sayı yüzde oranları, niteliksel verilerin ise tema ağacı ve kod haritaları verilmiştir.

Çalışmada 472 yüksek lisans, 42 doktora tezine ulaşılmıştır. Yüksek lisans tezlerinin çoğunluğunda tanımlayıcı, doktora tezlerinde ise daha çok deneysel araştırma deseni kullanıldığı saptanmıştır. Çalışmada incelenen yüksek lisans ve doktora tezlerinin çoğunluğunun örneklemini gebe, lohusa ve kadınlardan oluşturmaktadır. Çalışmada veriler incelendiğinde 96 kod belirlenmiş ve “sağlığın boyutları”, “ebe”, “dönemler” ve “kadın sağlığı” olarak dört ana temaya ayrılmıştır.

Sonuç olarak ebelik lisansüstü eğitimde yapılan tezlerin çoğunluğunda örneklem gebe, lohusa ve kadınlardan oluşmaktadır. En sık kodlama sayısına sahip olan ana temalar sırasıyla sağlığın boyutları, ebe, dönemler ve kadın sağlığı olarak belirlenmiştir. Gelecekte gerçekleştirilmesi planlanan çalışmalarda konu, örneklem ve araştırma deseni seçiminde çalışma bulgularımızın dikkate alınması ebelik alanında üretilen bilimsel bilginin kalitesini arttıracaktır.

Anahtar Sözcükler: Doktora, Ebelik, İçerik Analizi, Tez, Yüksek Lisans

ABSTRACT

The study was conducted to examine the content of postgraduate theses in the field of midwifery in Turkey.

The type of the study is retrospective, descriptive, and qualitative based on the literature, and a purposive sampling method was used. The universe of the research consists of all postgraduate theses in the field of midwifery completed between 2004-2021 in Turkey, which are included in the national thesis center page of the Council of Higher Education between 01 May-01 September 2021.

Erkal Aksoy Y., Ataş A., & Dereli Yılmaz S., (2022). Ebelik alanında yapılan lisansüstü tezlerin içerik analizi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi/Journal of Higher Education and Science*, 12(2), 285-293. <https://doi.org/10.5961/higheredusci.1023106>

Yasemin ERKAL AKSOY

ORCID ID: 0000-0002-7453-1205

Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Bölümü, Konya, Türkiye
Selcuk University, Faculty of Health Sciences, Department of Midwifery, Konya, Turkey

Ayşenur ATAŞ (✉)

ORCID ID: 0000-0003-3096-3599

Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Bölümü, Konya, Türkiye
Selcuk University, Faculty of Health Sciences, Department of Midwifery, Konya, Turkey
ayse_celik93@hotmail.com

Sema DERELİ YILMAZ

ORCID ID: 0000-0001-5294-7966

Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Bölümü, Konya, Türkiye
Selcuk University, Faculty of Health Sciences, Department of Midwifery, Konya, Turkey

Geliş Tarihi/Received : 13.11.2021

Kabul Tarihi/Accepted : 13.05.2022



Bu eser “Creative Commons Atıf-GayriTicari-4.0 Uluslararası Lisansı” ile lisanslanmıştır.

The entire universe was included in the study, and no sample selection was made. The percentages of quantitative data, theme tree and code maps of qualitative data are given.

In the study, 472 masters' and 42 doctoral theses were reached. It was determined that descriptive research design was used in most master's theses, and experimental research design was used in doctoral theses. The sample of the most master's and doctoral theses examined in the study consists of pregnant, puerperal women and women. When the data were examined in the study, 96 codes were determined and divided into four main themes "dimensions of health", "midwife", "periods" and "women's health".

As a result, in most theses made in midwifery graduate education, the sample consists of pregnant women, puerperal women, and women. The main themes with the most frequent number of coding were determined as dimensions of health, midwife, periods and women's health, respectively. Considering our study findings in the selection of the subject, sample, and research design in the studies planned to be carried out in the future will increase the quality of the scientific knowledge produced in the field of midwifery.

Keywords: Content analysis, Graduate, Midwifery, Master, Thesis

GİRİŞ

Tarihin en eski mesleklerinden biri olan ebelik, ilk çağlarda bilimsellikten uzak olmasına rağmen tıp alanındaki gelişmeler ile birlikte ilerleyerek bilimsel ve etik değerler üzerine temellenmiş profesyonel bir meslek olarak günümüzde yerini almıştır (Arslan, Karahan, & Çam, 2008). Ebeler kadına gebelik, doğum ve postpartum dönemde destek, bakım ve danışmanlık sağlayan profesyonellerdir (Gazete, 2014; ICM, 2017). İnsan yaşamıyla ilgilenen bir meslek olan ebelik, kadın odaklı ve aile merkezli olup (Şimşek, Demirci & Bolsoy, 2018) sağlığını koruması, teşviki ve geliştirilmesi, eğitim, danışmanlık, savunuculuk ve işbirliğinin bütünsel ilkelerini benimsemektedir (Ahmady & Yazdi, 2016; Doherty, 2010; Yıldırım, Koçkanat & Duran, 2014).

Ebelik, profesyonel bir sağlık disiplindir. Profesyonelleşme bir mesleğin özelliklerinin gelişme süreci olarak belirtilmektedir. Ebeliğin profesyonelleşmesi, mesleki özerkliğinin güçlenmesini, tanınırlığını, prestijini artırmaktadır. Böylece profesyonelleşme, ebeliğin sağlık hizmetini tasarlama ve değiştirme konusunda diğer sağlık profesyonelleriyle aynı düzeyde bir ortaklık kazanmasını sağlamaktadır (Vermeulen et al., 2019). Ebelik mesleğinde profesyonellik için örgütlenmeye, otonomiye, etik kodlara, mesleki bilgi üretmeye ve nitelikli eğitime ihtiyaç vardır (Ergin, Özcan, Acar, Ersoy & Karahan, 2013; Okuyan Çiçek, Oran Tuna & Can Öztürk, 2019). Ebelerin hem kişisel hem de mesleki yeterliliklerini sürekli geliştirmesi mesleğin profesyonelleşmesi için önemli bir ön koşuldur (Halldorsdottir & Karlsdottir, 2011). Ayrıca bilimsel araştırma yapmak, yayınlamak ve araştırma sonuçlarından yararlanmak da profesyonelleşmenin koşulları arasındadır (Öztürk, Batman & Karaçam, 2018). Bu nedenle, ebelik alanında üretilen bilimsel bilgi ve ebelik eğitim süreci ebelerin profesyonelliği için önem taşımaktadır (Dilcen & Kantek, 2020). Ebelik mesleği, Türkiye'de eğitim yolu ile edinilen ilk kadın meslekleri arasındadır (Karaçam, 2016; Özger, 2012).

Tarih öncesi devirlerden başlayarak pek çok değişim geçirmiş toplumsal yapılı bir meslek olan ebelik (Apay, 2014), ülkemizde de eğitim ve uygulama alanlarında değişimler yaşamıştır. Ebelik eğitiminin Avrupa Birliği standartlarıyla uyumlu hâle getirilmesi için 1997 yılında, TBMM'nin kararına dayanarak (Gazete, 1996), çeşitli üniversitelerdeki 28 sağlık okulu 4 yıllık lisans programlarına başlamıştır. Şu an ülkemizde 67 (37 devlet,

26 vakıf, 2 KKTC) üniversitede ebelik bölümü lisans programı bulunmaktadır (YÖK, 2021b).

Günümüzde ebelik eğitimi Türkiye'de lisans ve lisansüstü programlar ile devam etmektedir (Koçak, Can, Yücel, Akyüz & Turfan, 2017). Ebeler, ebelikte lisansüstü eğitim başlamadan önce tıp ve hemşirelik disiplinlerinde akademik eğitimlerini almışlardır (Akyıldız & Karaçam, 2020; Hermansson & Martensson, 2013; Yücel et al., 2013). Dilcen ve Kantek'in 2004-2016 yılları arasında ebelik alanında yapılmış tezleri inceledikleri çalışmalarında yıllar geçtikçe ebelik alanında yapılan tez sayısının arttığı ancak tez danışmanlarının hemşirelik ve tıp alanından olduğu görülmektedir. Dilcen ve Kantek (2020), çalışmalarında tezlerin genel özelliklerini detaylandırmış ve tezlerin çoğunun tanımlayıcı araştırma tasarımı kullandığını, gebe, anne ve kadın örnekleminde gerçekleştirildiğini tespit etmişlerdir (Dilcen & Kantek, 2020).

Ebelik uygulamaları yaşam boyu kadınlar için temel sağlık hizmetlerini içerecek şekilde genişlemekte ve ebelerden kadınlara mükemmel bakım sağlamaları, bakımının süreci ve sonuçları ile ilgili araştırmaları planlama, uygulama ve değerlendirme becerilerini geliştirmeleri istenmektedir. Ebelikte lisansüstü eğitim, sürekli değişen bir sağlık bakım ortamında ebeliğin başarılı bir şekilde büyümesi ve gelişmesi için gerekli teori ve pratiği dengelemeye yardımcı olacaktır (Farley & Carr, 2003).

ICM (2014), ebelerin mesleki bilgi birikiminin geliştirilmesinde ve bu sayede kadın ve bebek sağlığının iyileştirilmesine katkıda bulunmada önemli rollerinin olduğunu belirtmektedir (ICM, 2014). Ebeleri kaliteli cinsel, üreme, anne, yenidoğan ve adölesan bakımı sağlamaya hazırlamak için yüksek kaliteli ebelik eğitimi şarttır (UNFPA, ICM & WHO, 2021). Ayrıca ebelikte kanıta dayalı uygulamalar için bilimsel araştırmalar gerçekleştirmek esastır (Hauck, Lewis, Bayes & Keyes, 2015). Ebelik araştırmaları, ebelerin çalışma şekillerine yol gösterecek ve ebelik pratiğini geliştirecektir (Luyben, Wijnen, Oblasser, Perrenoud & Gross, 2013). Ebelik alanında lisansüstü eğitim kapsamında gerçekleştirilen tezlerin mesleki bilgi birikimi ve ebelik bakım kalitesini geliştireceği açıktır. Ebelik alanında yapılan lisansüstü tezlerin içeriklerinin incelenmesi öğrencilerin ve danışmanların yeni alanlara yönelmesine, araştırma türü tercihlerinin değişmesine fırsat sağlayacaktır. Lisansüstü eğitim ile ebelik öğrencileri hem

akademik hem de uygulamalı bilimde öğrenim ve deneyim kazanmaktadır (Hermansson & Martensson, 2013). Böylece lisansüstü eğitimde yapılan tezlerin içerik analizi klinik bakımın güncellenmesine katkı sağlayacak aynı zamanda kanıta dayalı uygulamaların artmasını ve ebelik mesleğinin profesyonelleşme sürecini hızlandıracaktır. Türkiye’de ebelik lisansüstü eğitimde yıllar geçtikçe tez sayısında bir artış olması beklenen bir durumdur. Ancak tez sayısına doğru orantılı içerik kalitesinin de artırılması esas amaç olmalıdır. Ebelik alanında yapılan tezlerin içeriğini inceleyen önceki çalışmalardan farklı olarak bizim çalışmamızda tez başlığı, anahtar kelimeler, araştırma deseni, bitirme yılı, tez konusu, tezin örneklem grubu, örneklem sayısı ve tezin özeti gibi değişkenler incelenmiştir (Serhatlıoğlu & Dolgun, 2019; Akyıldız & Karaçam, 2020; Dilcen & Kantek, 2020). Bu çalışma hızla gelişen ebelik lisansüstü eğitimin kalitesinin artırılmasında ve lisansüstü eğitim alan ebelik öğrencilerine tez konusu, tasarımı, örneklem seçimi, vs. gibi konularda yol göstermesi açısından önemli bir yere sahiptir.

Araştırma Soruları

1. Ebelik alanında yapılan lisansüstü tezlerin deseni ve örneklem grubunun özellikleri nasıldır?
2. Ebelik alanında yapılan lisansüstü tezlerin konu dağılımları nasıldır?
3. Ebelik alanında yapılan lisansüstü tezlerin genel özellikleri nelerdir?
4. Ebelik alanında yapılan lisansüstü tezlerin ana temaları ve alt temaları nelerdir?

YÖNTEM

Amaç

Bu çalışma, Türkiye’de ebelik alanında yapılan lisansüstü tezlerin içeriğinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

Araştırma Tipi

Araştırma literatüre dayalı olarak retrospektif tanımlayıcı ve kalitatif türde olup amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu çalışmada veriler Yükseköğretim Kurulu (YÖK) ulusal tez merkezi sayfasından araştırmacılar tarafından doküman inceleme tekniği kullanılarak elde edilmiştir. Daha sonra iki araştırmacı tarafından veriler içerik analizi yapılarak incelenmiştir.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 01 Mayıs-01 Eylül 2021 tarihleri arasında YÖK ulusal tez merkezi sayfasında yer alan, Türkiye’de 2004-2021 yılları arasında yapılmış tüm ebelik alanındaki lisansüstü tezler oluşturmaktadır. Örneklem seçimine gidilmemiş evreni tamamı araştırma kapsamına alınmıştır. Çalışmaya alınma kriteri; ebelik anabilim dalında yapılan lisansüstü tezler olarak, alınmama kriterleri ise diğer anabilim dallarında yapılan lisansüstü tezler olarak belirlenmiştir.

Verilerin Toplanması

YÖK’ün ulusal tez tarama sistemi herkes tarafından erişime açık, ülkemizde yapılan tezlerin yayınlandığı bir veri tabanına sahiptir. Ulusal tez tarama sisteminde üniversite, anabilim dalı, danışman, vs. gibi değişkenleri seçerek tarama yapılabilmektedir. Bazı tezler tezin sahibi tarafından belli bir süre erişime kapatılabilmektedir (YÖK, 2021a). Veriler YÖK ulusal tez tarama merkezinin veri tabanında yer alan detaylı tarama menüsünden ebelik anabilim dalı seçilerek yapılmıştır. Belirlenen tarihler arasında 472 (%91.8) yüksek lisans, 42 (%8.2) doktora tezine ulaşılmıştır. Lisansüstü tezlerin genel özelliklerine ait bilgiler Tablo 1’de incelenmiştir. Tezlerin içeriklerine ait özellikler ulusal tez tarama merkezinden alınarak Word dosyasına dijital olarak kopyalanmıştır. Daha sonra elde edilen veri tabanı MAXQDA 18.1.0.’a programına aktarılmıştır.

Tablo 1. Lisansüstü Tezlerin Genel Özellikleri

| Özellikler | Yüksek Lisans n (%) | Doktora n (%) | Toplam n (%) |
|---|---------------------|---------------|--------------|
| Araştırma Deseni | | | |
| Tanımlayıcı | 346 (67.3) | 2 (0.4) | 348 (67.7) |
| Deneysel (Randomize Kontrollü) | 59 (11.5) | 28 (5.4) | 87 (16.9) |
| Yarı Deneysel (Randomize Kontrollü Olmayan) | 25 (4.9) | 1 (0.2) | 26 (5.1) |
| Metodolojik | 31 (6.0) | 1 (0.2) | 32 (6.2) |
| Kalitatif | 8 (1.6) | 2 (0.4) | 10 (1.9) |
| Karma | 3 (0.6) | 8 (1.6) | 11 (2.1) |
| Çalışılan Örneklem Grubu | | | |
| Gebe | 170 (33.1) | 15 (2.9) | 185 (36.0) |
| Lohusa | 119 (23.2) | 9 (1.8) | 128 (24.9) |
| Kadın | 73 (15.5) | 6 (1.4) | 79 (15.4) |
| Yenidoğan | 12 (2.3) | 2 (0.4) | 14 (2.7) |
| Ebe | 29 (5.6) | 4 (0.8) | 33 (6.4) |
| Diğer | 69 (13.4) | 6 (1.2) | 75 (14.6) |

İstatistiksel Analiz

Niceliksel verilerin analizinde sayı ve yüzde değerleri SPSS 25.0 programı ile tezlerin içeriklerine ait niteliksel verilerin değerlendirilmesinde ise MAXQDA 18.1.0. programı kullanılmıştır. Bu çalışmada elde edilen veriler içerik analizi tekniği kullanılarak incelenmiştir. İçerik analizi yapılırken literatüre uygun olarak (1) verilerin dökümü, (2) verilerin kodlanması (1. düzey kodlama), (3) verilerin sınıflandırılması (2. düzey kodlama) ve (4) verilerin ilişkilendirilmesi/temaların bulunması (3. düzey kodlama) aşamaları takip edilmiştir (Elo & Kyngäs, 2008; Erdoğan, Nahcivan, Esin, Seçginli& Coşansu, 2015; A. Yıldırım & Şimşek, 2011). Niteliksel veriler iki araştırmacı tarafından Word dosyasına aktarılmıştır. Niteliksel verilerde tezin özelliği (yüksek lisans/doktora), tez danışmanı, tezin yapıldığı üniversite, tezi yapan kişi, tez başlığı, anahtar kelimeler, araştırma deseni, bitirme yılı, tez konusu, tezin örneklem grubu, örneklem sayısı ve tezin özeti alınmıştır. Daha sonra veriler tekrar tekrar gözden geçirilmiş, 1. düzey kodlamalar yapılmıştır. Kodlar benzer gruplara ayrılmış ve sınıflama yapılmıştır. Bütün tezler incelendikten sonra 798 kez kodlama yapılmıştır. Kodlamalar iki araştırmacı tarafından yapılmış, üçüncü araştırmacı tarafından kontrol edilmiştir. Kodların anlamları ve sınıflandırılmaları ile ilgili fikir ayrılıkları tartışılmış ve anlaşma arayışında bulunulmuştur. Üç araştırmacıdan en azı ikisinin kodlar üzerinde mutabakata varması ile kategoriler kaydedilmiş ve böylece araştırmacılar arası uyum sağlanarak güvenilirlik artırılmıştır. Son aşamada araştırmacılar tematik analiz yöntemini kullanarak kodları temalara ayırmıştır. Temaların oluşturulmasında literatürden yararlanılmış ve üç araştırmacı da fikir beyan etmiştir. Daha sonra oluşturulan temalar için ebellek alanında uzman 10 öğretim üyesinin görüşü alınmış ve öneriler doğrultusunda son hâli verilmiştir. Ayrıca nitel veri analiz programı MAXQDA 18.1.0'a programı kullanılarak elde edilen verilerin tema ağacı ve temaların kod haritaları oluşturulmuştur.

BULGULAR

Çalışmanın verileri incelendiğinde 96 kod belirlenmiştir. Kodlar uzmanlar tarafından incelenip dört ana temaya ayrılmıştır. Ana

temalar “sağlığın boyutları”, “ebe”, “dönemler” ve “kadın sağlığı” olarak belirlenmiştir (Şekil 1).

Tema 1. Sağlığın Boyutları

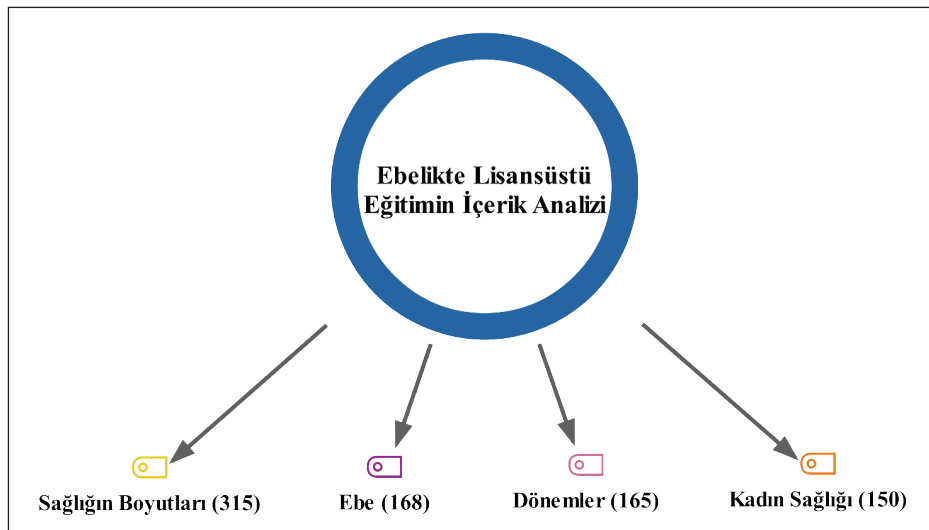
Sağlığın boyutları 315 kodlama sayısı ile en sık tekrarlanan ana temadır. Psiko-sosyal, psikolojik ve fiziksel sağlık olmak üzere üç alt temaya ayrılmaktadır. Sağlığın boyutları ana teması içerisinde en sık tekrarlanan alt tema 174 kodlama sayısı ile psiko-sosyal sağlıktır. Psiko-sosyal sağlık alt temasının içerisinde prenatal bağlanma/anne bebek bağlanma, özgüven/özyeterlilik, sosyal destek, yaşam kalitesi, memnuniyet, uyku kalitesi gibi kodlar bulunmaktadır. İkinci en sık tekrarlanan alt tema 107 kodlama sayısı ise psikolojik sağlıktır. Psikolojik sağlık alt temasının içerisinde depresyon, kaygı/anksiyete/endişe, stres, doğum korkusu ve posttravmatik stres bozukluğu kodları yer almaktadır. Son olarak fiziksel sağlık alt teması 47 kez kodlama yapılmıştır. Fiziksel sağlık alt temasının içerisinde sağlıklı yaşam biçimi davranışları, kilo alımı/obezite, egzersiz, yorgunluk ve beden imajı algısı kodları belirlenmiştir (Şekil 2).

Tema 2. Ebe

Ebe ana teması 168 kez kodlanmıştır. Ebe ana temasının eğitim ve danışmanlık, ebellek bakımı, iş doyumunu, empati, mobbing, tükenmişlik olmak üzere altı alt teması bulunmaktadır. Eğitim ve danışmanlık, 52 kodlama sayısı ile en sık tekrarlanan alt temadır. Ebellek bakımı, 20 kodlama sayısı ile en sık tekrarlanan ikinci alt temadır.

Tema 3. Dönemler

Dönemler ana teması 165 kodlama sayısına sahiptir. Gebelik öncesi/prekonesiyonel dönem, antenatal/antepartum/doğum öncesi dönem, doğum eylemi/travay, postpartum/doğum sonu dönem olmak üzere dört alt temaya ayrılmaktadır. Alt temalar ayrıntılı incelendiğinde; antenatal/antepartum/doğum öncesi dönem alt temasının gebelik, yüksek riskli gebelik, fetüs, müzik uygulaması gibi kodları bulunmaktadır. Doğum eylemi/travay alt teması doğum ağrısı, sezaryen doğum, vajinal doğum, masaj, vs. gibi kodlara ayrılmaktadır. Postpartum/doğum sonu



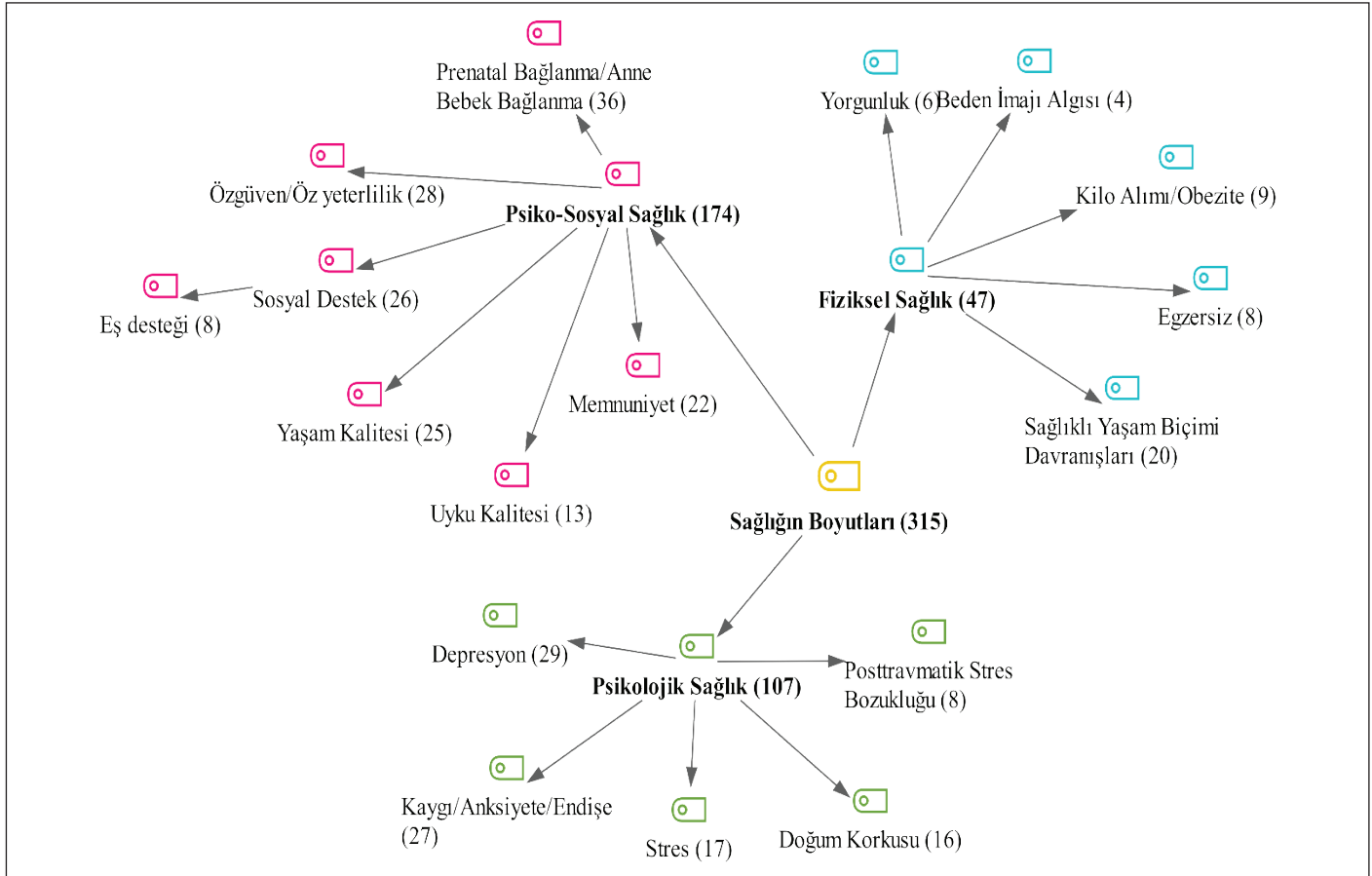
Şekil 1: Ebellekte lisansüstü eğitimin içerik analizinin tema ağacı.

dönem alt temasında ise yenidoğan ve çocuk sağlığı, emzirme/anne sütü, anne/maternal ve baba kodları yer almaktadır (Şekil 4).

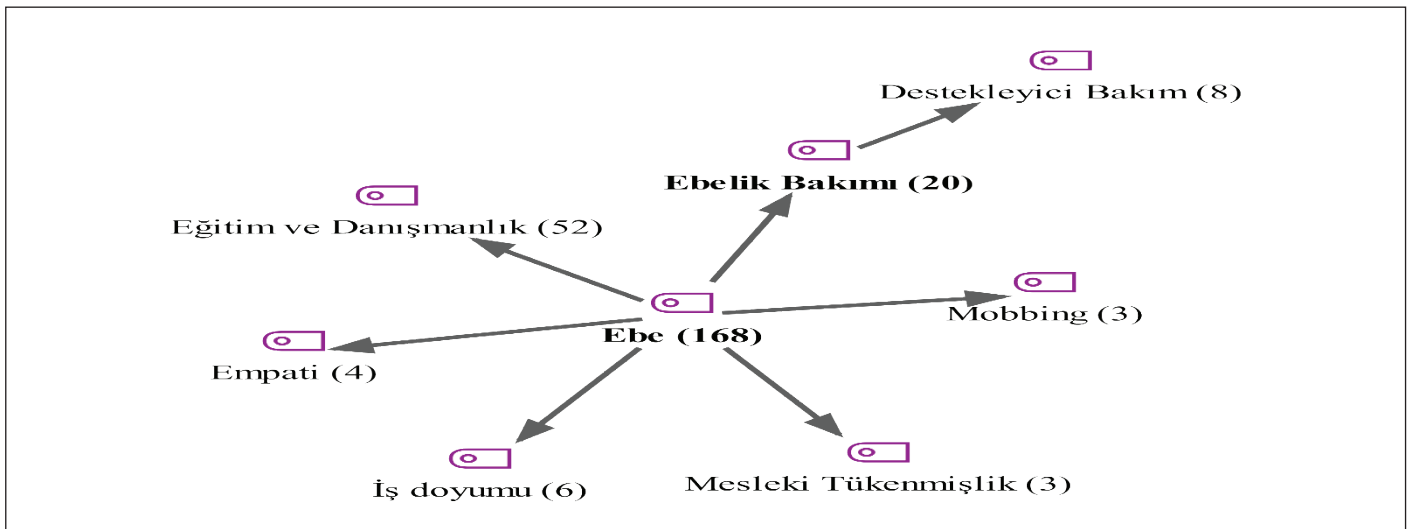
Tema 4. Kadın Sağlığı

Kadın sağlığı ana teması 150 kodlama sayısına sahiptir. Kadın

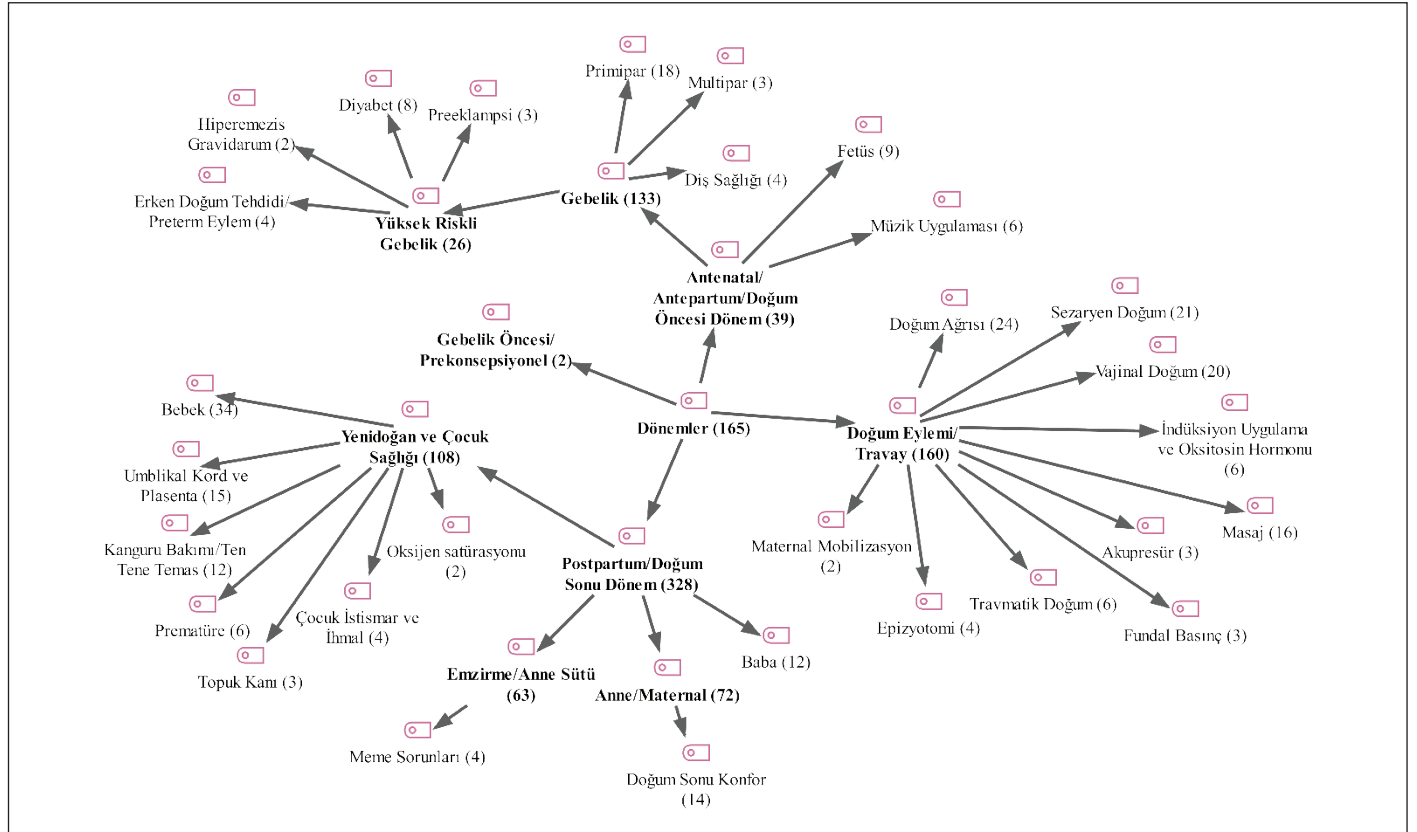
sağlığı ana temasının kanser, tutum, infertilite, kontraseptif yöntem, cinsel yaşam, premenstrüalsendrom/menstruasyon, toplumsal cinsiyet, adolesan gibi alt temaları bulunmaktadır (Şekil 5).



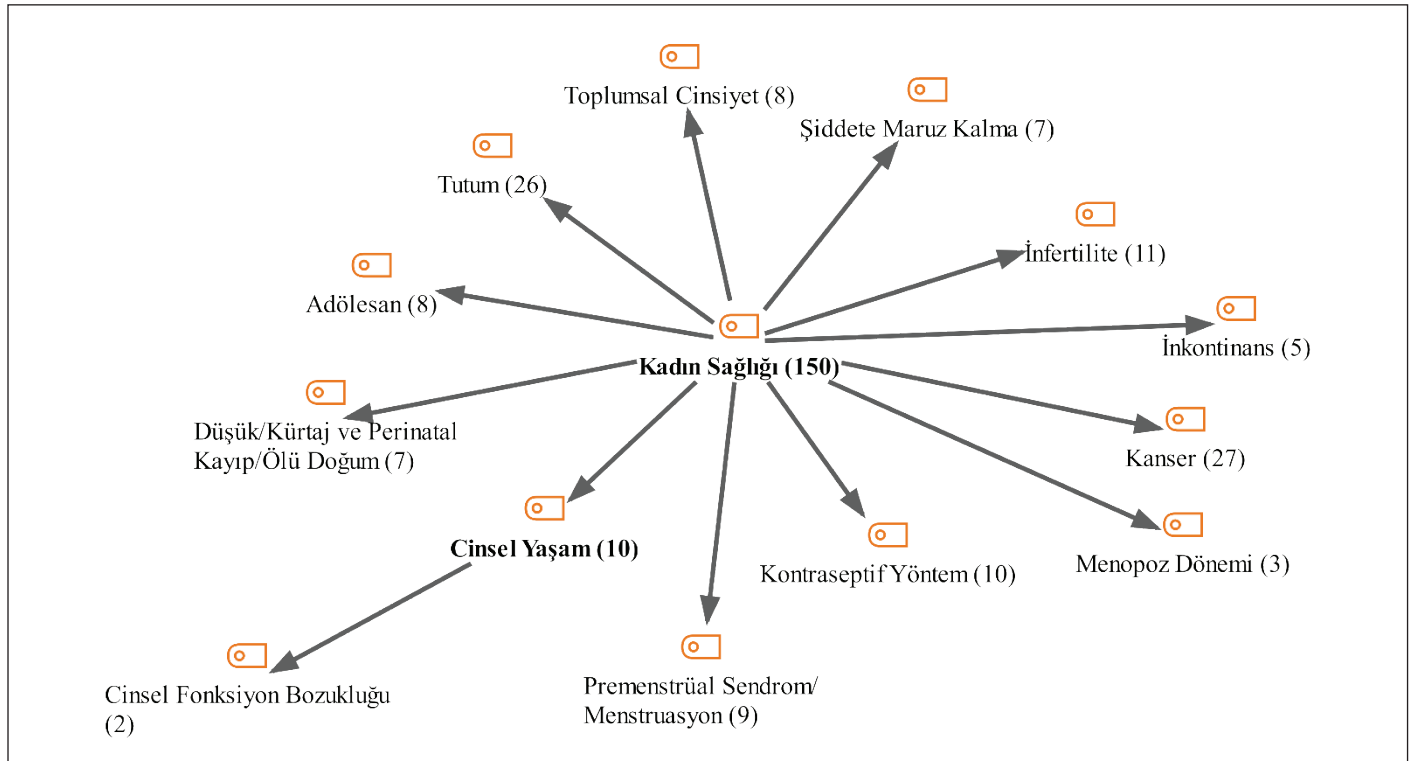
Şekil 2: Sağlığın boyutları ana temasının alt temaları ve kodlar.



Şekil 3: Ebe ana temasının alt temaları ve kodlar.



Şekil 4: Dönemler ana temasının alt temaları ve kodlar.



Şekil 5: Kadın sağlığı ana temasının alt temaları ve kodlar.

TARTIŞMA

Bu çalışmada, Türkiye’de ebelik alanında yapılan lisansüstü tezlerin içerik analizi gerçekleştirilmiştir. Araştırma sürecinde incelenen tezlerin çoğunluğunu yüksek lisans (%91.8) tezleri daha az bir çoğunluğu ise doktora tezleri (%8.2) oluşturmuştur. Ülkemizde ebelikte yüksek lisans eğitimi 2000 yılında, doktora eğitimi 2013 yılında başlamıştır. Şu an ülkemizde 33 üniversitede yüksek lisans, 9 üniversitede doktora programı bulunmaktadır. Bu üniversitelerde ebelik bilimsel bilgi birikimine katkı sağlayacak 472 yüksek lisans, 42 doktora tezi yayınlanmıştır (YÖK, 2021a). İncelenen tezlerin çoğunluğunun yüksek lisans tezi olması, yüksek lisans eğitimin ülkemizde daha önce başlaması ve daha fazla üniversitede yüksek lisans eğitiminin veriliyor olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Türkiye’de ebelik bölümlerinde öğretim elemanı sayısının az olması ve lisans öğrenci sayısının fazla olması lisansüstü eğitimin gelişiminin yavaşlamasına neden olmaktadır (Dilcen & Kantek, 2020; Koçak et al., 2017).

Praxmarer-Fernande ve ark., (2017) DSÖ Avrupa Bölgelerinde ebeler için sunulan mevcut eğitim düzeylerini tanımlamak için yaptıkları kesitsel çalışmalarında 41 ülkeden ebelik eğitimi ile ilgili bilgi almışlardır. Ülkelerin 31’inde ebelik eğitiminin lisans düzeyinde, 20’sinde ise hem lisans hem lisansüstü düzeyde verildiğini saptamışlardır. Ebelerin profesyonel hizmet sunması, bilgi ve becerilerini tüm dünyanın ve ulusun sağlığı yararına paylaşması için lisansüstü düzeyde ebelik eğitimi gereklidir. Lisansüstü eğitim programları ile akademik kadro güçlenmekte; bağımsız araştırma yapan, mesleğin bilimsel bilgi havuzunun gelişmesini sağlayan, mesleki sorunlara çözüm yolları arayan, kanıta dayalı uygulamalar gerçekleştiren ebeler, öğretim üyeleri ve araştırmacılar yetişmektedir (Yılmaz & Karanisoğlu, 2016). Nitekim Vermeulen ve ark. (2019), Avrupa’da ebeliğin mevcut profesyonelleşme durumunu araştırdıkları çalışmalarında çoğu ülkede, lisansüstü eğitim ve araştırma fırsatları sayesinde ebeliğin profesyonelleşmesine yönelik ilerleme kaydedildiğini saptamışlardır (Vermeulen et al., 2019). Ülkemizde yıllar geçtikçe ebelik bölümlerinde öğretim üyesi sayısının artması, doktora eğitim programlarının açılması mesleğin profesyonelleşme sürecinin hızlanmasına ve meslekte özgün bilimsel gelişimin artmasına katkı sağlayacaktır.

Çalışmada incelenen yüksek lisans tezlerinin çoğunluğunda tanımlayıcı (%67.3) ve deneysel (randomize kontrollü) (%11.5) araştırma deseninin, doktora tezlerinde ise daha çok deneysel (randomize kontrollü) (%5.4) ve karma araştırma (%1.6) deseninin kullanıldığı belirlenmiştir. Yüksek lisans tezlerinde tanımlayıcı araştırma tasarımı daha sık kullanılırken, doktora tezlerinde bu oranın düştüğü ve deneysel araştırma tasarımı kullanımının arttığı görülmektedir. Yüksek lisans öğrencinin araştırma yapmayı yeni öğrenmeye başladığı bir süreçtir. Doktora ise öğrendiğinin üzerine yenilikler ekleyerek yaratım sürecine girdiği bir üst seviye olarak tanımlanabilir. Doktora tezinde deneysel ve karma desenin daha fazla tercih edilmesi, araştırmacıların yöntem ve istatistik bilgisinin daha yüksek olmasından kaynaklanıyor olabilir. Deneysel araştırma yöntemlerinin kullanılmasının ebelikte kanıta dayalı bakım uygulamalarını geliştireceği düşü-

nülmektedir. Karma desenli çalışmalar ise kadın, yenidoğan ve aileye her yönüyle hizmet sunan ebelerin araştırdıkları konulara daha dolgun, derin ve kapsamlı açıklamalar (Christensen, Johnson & Turner, 2015) yapabildiğini sağlayabilir.

Dilcen ve Kantek (2020), çalışmalarında 2004-2016 tarihleri arasında ebelik anabilim dalında yürütülen 126 tez incelenmiştir (Dilcen & Kantek, 2020). Bizim çalışmamızda 2004-2021 tarihleri arasında 472 tez incelenmiştir ve bu nedenle daha güncel bilgiler yer almaktadır. Bizim çalışmamızda tezlerin genel özelliklerinin yanı sıra tezlerdeki konular ana temalara ayrılarak içerik analizi yapılmış ve incelenen tezlerinin çoğunluğunda örneklem grubunun gebe, lohusa ve kadınlardan oluştuğu tespit edilmiştir. Akyıldız ve Karaçam (2020), ise Türkiye’de ebelik alanında yapılan lisansüstü tezlerin özelliklerini inceledikleri tanımlayıcı araştırmaları kapsamında 200 tez incelemiş ve daha çok gebeler ve lohusalar üzerinde çalışıldığı saptanmışlardır (Akyıldız & Karaçam, 2020). Serhatlıoğlu ve Dolgun (2019), Türkiye’de ebelik anabilim dalında yapılan (2004-2017) lisansüstü tezlerin incelenmesini gerçekleştirdikleri çalışmalarında 156 tezi incelemişler çalışılan tez konularının en çok algı, tutum, beceri, sorun ölçen tanımlayıcı çalışmalar olduğunu ve örneklem olarak en çok gebelerin seçildiğini bulmuşlardır (Serhatlıoğlu & Dolgun, 2019). Bu bulgu gelecek dönemde yapılması planlanan tezlerde, çalışma grubunun belirlenmesinde daha az çalışılan yenidoğan, ebe, ebelik öğrencileri, akademisyenler gibi örneklemelere ağırlık verilmesini sağlayabilir.

Çalışmamızda veriler incelendiğinde 96 kod belirlenmiş ve dört ana temaya ayrılmıştır. Ana temalar “sağlığın boyutları”, “ebe”, “dönemler” ve “kadın sağlığı” olarak belirlenmiştir. Sağlığın boyutları ana teması içerisinde en sık tekrarlanan alt tema psiko-sosyal sağlık, en az tekrarlanan alt tema ise fiziksel sağlıktır. Bu durum ebelik alanında yapılan lisansüstü tezlerin yönteminde non-invaziv girişimlerin kullanılması nedeniyle araştırmacıların daha fazla psiko-sosyal sağlık boyutuna yöneldiğini düşündürülebilir.

Ebe ana teması içinde ise eğitim ve danışmanlık, ebelik bakımı, iş doyumu, empati, mobbing, tükenmişlik olmak üzere altı alt tema bulunmaktadır. Eğitim ve danışmanlık en sık tekrarlanan alt temadır. Öztürk ve ark. (2018), Türkiye’de ebelik alanında yapılan 543 bilimsel araştırmayı inceledikleri retrospektif ve tanımlayıcı araştırmalarında, araştırmaların %19’unun tez çalışması olduğunu bildirmişlerdir. Konu olarak baktıklarında ise çoğunlukla ebelikte mesleki gelişim, bilgi, rol, etik ve malpraktis konularının incelendiğini saptamışlardır (Öztürk et al., 2018).

Dönemler ana teması içinde gebelik öncesi/prekonesiyonel dönem, antenatal/ante partum/doğum öncesi dönem, doğum eylemi/travay, postpartum/doğum sonu dönem olmak üzere dört alt temaya ayrılmaktadır. Alt temalar ayrıntılı incelendiğinde; antenatal/ante partum/doğum öncesi dönem ve gebelik öncesi/prekonesiyonel dönem alt temalarının en az tekrarlanan temalar olduğu belirlenmiştir. Doğum eylemi/travay, postpartum/doğum sonu dönem ve yenidoğan ve çocuk sağlığı alt temalarının daha sık tekrarlanan temalar olduğu saptanmıştır. Konuyu kuram ve teori kapsamında inceleyen Okuyan, Oran ve Can (2019) ebelik uygulama alanlarında teori ve modele

dayalı tezleri retrospektif olarak incelemişlerdir. Araştırmalar sonucunda kurama dayalı 19 tez incelemeye alınmış ve tezlerin en sık postpartum dönem, gebelik, doğum ve yenidoğan dönemlerinde yürütüldüğünü bildirmişlerdir (Okuyan et al., 2019). Bu dönemler genelde gebelik ortaya çıktıktan sonra kadınların bakım almaya başlaması nedeniyle daha fazla tercih edilmiş olabilir. Oysaki ebelik mesleğinin temel amacı kadın ve aile sağlığının yaşam boyunca korunması ve geliştirilmesidir (Karaçam & Eroğlu, 2019). Örneğin prekonsepsiyonel bakımda çocuk sahibi olmadan önce eşlerin sağlığı geliştirilmekte, tarama ile tedavinin yanı sıra danışmanlık sağlanmaktadır. Antenatal bakım ve izlem ise anne ve bebeğin sağlığının korunması ve geliştirilmesine katkıda bulunmaktadır. Prekonsepsiyonel dönem ve antenatal dönemin önemi göz önüne alındığında ebelerin bu alanlarda daha fazla çalışma yapmaları gerektiği görülmektedir.

Çalışmamızda en az tekrarlanan ana temanın ise kadın sağlığı olduğu belirlenmiştir. Alt temaları incelendiğinde; kanser, tutum, infertilite, cinsel yaşam, kontraseptif yöntem, vd. gibi özellikli alanlar olduğu görülmektedir. Lisansüstü tezlerde bu konuların daha az çalışılmasının nedeni bireylere ulaşmada yaşanan güçlükler, kurum izni ve etik izinlerin alınmasında yaşanan zorluklar, vs. olabilir.

Özetle, Dilcen ve Kantek (2020), Akyıldız ve Karaçam (2020) ve Serhatlıoğlu & Dolgun (2019)'da çalışmalarında bizim çalışmamızla benzer şekilde konu olarak tezleri değerlendirmişler (Serhatlıoğlu & Dolgun, 2019; Akyıldız & Karaçam, 2020; Dilcen & Kantek, 2020). Ancak çalışmalar arasında en güncel tarihli tezleri değerlendiren Akyıldız ve Karaçam (2020)'ın çalışması dahi 2004-2019 yılları arasındaki tezleri incelemiştir (Akyıldız & Karaçam, 2020). Önceki çalışmalardan sonraki süreçte birçok lisansüstü tez literatüre eklenmiştir. Bu makalede alandaki güncel tezler de çalışmaya ilave edilerek bulgular zenginleştirilmiştir. Bir diğer açıdan bakıldığında önceki çalışmalarda tezlerin tanımlayıcı özellikleri verilmiştir. Tezlerde kullanılan araştırma yöntemleri, örneklem grupları ve anahtar kelimeler gibi bilgiler değerlendirilmiştir. Çalışmalarda tezler içerik olarak temalara ayrılarak, kodlama işlemi gerçekleştirilmemiştir. Çalışmamızda önceki çalışmalara farklı olarak tezlerin içeriğini değerlendirmek için MAXQDA programı kullanılarak tematik analiz yapılmıştır. Belirlenen temalar tezlerdeki incelenen konuları ayrıntılı olarak görmemizi sağlaması açısından önemlidir. Önümüzdeki süreçte gerçekleştirmesi planlanan tezlere ön fikir vermesi açısından araştırmamızın literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

SONUÇLAR

Sonuç olarak Türkiye'de yapılan lisansüstü tezlerin içerik analizi yapıldığında, zaman içerisinde yüksek lisans ve doktora tezlerinin sayısında artış olduğu görülmektedir. Yüksek lisans tezlerinde daha çok tanımlayıcı araştırma deseni tercih edilirken doktora tezlerinde deneysel araştırma deseninin kullanıldığı saptanmıştır. Araştırma yönteminin çalışmaların en önemli bölümü olduğu düşünüldüğünde yüksek lisans öğrencilerinin deneysel ve nitel araştırmalar için cesaretlendirilmesi önerilmektedir.

Çalışmada lisansüstü tezlerinin çoğunluğunda örneklemin gebe, lohusa ve kadınlardan oluştuğu, sağlık boyutunda en sık tekrarlanan temanın psiko-sosyal sağlık olduğu, tezlerin en çok doğum eylemi ve postpartum dönemde gerçekleştirildiği sonucuna varılmıştır. Gelecekte gerçekleştirilmesi planlanan çalışmalarda konu, örneklem ve araştırma deseni seçiminde bu bulguları dikkate alınması ebelik alanında üretilen bilimsel bilginin kalitesini artıracaktır.

KAYNAKLAR

- Ahmady, S., & Yazdi, L. (2016). Exploring the midwifery training challenges in Iran from the viewpoint of faculty members and graduates of this field: Content analysis. *Journal of Medical Education Spring*, 15(2), 82-89.
- Akyıldız, D., & Karaçam, Z. (2020). Features of Graduate Thesis Conducted in Midwifery Area in Turkey: A Descriptive Study. *Black Sea Journal of Health Science*, 3(3), 73-81.
- Apay, E.S. (2014). Geçmişten günümüze ebelik: tarihi bir inceleme. *Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi*, 4(2), 13-20.
- Arslan, H., Karahan, N., & Çam, Ç. (2008). Nature of Midwifery and Effects of Delivery Mode. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, 1(2), 54-59.
- Christensen, L., Johnson, R., & Turner, L. (2015). Arastirma yöntemleri desen ve analiz. (A. Aypay Trans. Ed.). Ankara: Ani Yayıncılık.
- Dilcen, H.D., & Kantek, F. (2020). Bibliometric Analysis of Master Thesis in The Subject of Midwifery. *Gümüşhane University Journal of Health Sciences*, 9(4), 357 - 364. doi:https://doi.org/10.37989/gumussagbil.540343
- Doherty, M.E. (2010). Midwifery care: reflections of midwifery clients. *J Perinat Educ*, 19(4), 41-51. doi:10.1624/105812410X530929
- Elo, S., & Kyngäs, H. (2008). The qualitative content analysis process. *Journal of advanced nursing*, 62(1), 107-115. doi:https://doi.org/10.1111/j.1365-2648.2007.04569.x
- Erdoğan, S., Nahcivan, N., Esin, M., Seçginli, S., & Coşansu, G. (2015). Hemşirelikte Araştırma: Süreç, Uygulama ve Kritik. *Ankara: Nobel Tıp Kitapevleri*, 2, 153-155.
- Ergin, A., Özcan, M., Acar, Z., Ersoy, N., & Karahan, N. (2013). Determination of national midwifery ethical values and ethical codes: In Turkey. *Nursing Ethics*, 20(7), 808-818. doi:10.1177/0969733012474289
- Farley, C., & Carr, K.C. (2003). New Directions in Midwifery Education: The Master's of Science in Midwifery Degree. *Journal of Midwifery & Women's Health*, 48(2), 133-137. doi:10.1016/s1526-9523(02)00423-3
- Gazete, R. (2014). Sağlık Meslek Mensupları ile Sağlık Hizmetlerinde Çalışan Diğer Meslek Mensuplarının İş ve Görev Tanımlarına Dair Yönetmelik (Sayı: 29007).
- Gazete, R. (1996). The Turkish Republic Official Gazette, Law No: 22805. Retrieved from https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/22805.pdf
- Halldorsdottir, S., & Karlsdottir, S. I. (2011). The primacy of the good midwife in midwifery services: an evolving theory of professionalism in midwifery. *Scand J Caring Sci*, 25(4), 806-817. doi:10.1111/j.1471-6712.2011.00886.x

- Hauck, Y.L., Lewis, L., Bayes, S., & Keyes, L. (2015). Research capacity building in midwifery: Case study of an Australian Graduate Midwifery Research Intern Programme. *Women Birth, 28*(3), 259-263. doi:10.1016/j.wombi.2015.02.005
- Hermansson, E., & Martensson, L.B. (2013). The evolution of midwifery education at the master's level: a study of Swedish midwifery education programmes after the implementation of the Bologna process. *Nurse Educ Today, 33*(8), 866-872. doi:10.1016/j.nedt.2012.09.015
- ICM. (2014). Role of the Midwife in Research.
- ICM. (2017). International Definition of the Midwife. Retrieved from https://www.internationalmidwives.org/assets/files/definitions-files/2018/06/eng-definition_of_the_midwife-2017.pdf
- Karaçam, Z. & Eroğlu, K. (2019). Hemşirelik ve ebelik: Görev, yetki ve sorumluluklardaki benzerlik ve farklılıklar. *Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi, 9*(2), 211-227. doi:https://doi.org/10.31020/mutftd.524807
- Karaçam, Z. (2016). Türkiye'de profesyonel bir disiplin olarak ebelik mesleğinin durumu: Yasal düzenlemeler, eğitim ve araştırma. *Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi, 6*(3), 128-136.
- Koçak, Y.Ç., Can, H.Ö., Yücel, U., Akyüz, M.D., & Turfan, E.Ç. (2017). Türkiye'de Ebelik Bölümlerinin Akademik ve Fiziki Profili. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi*. doi:10.17681/hsp-dergisi.293047
- Luyben, A.G., Wijnen, H.A., Oblasser, C., Perrenoud, P., & Gross, M.M. (2013). The current state of midwifery and development of midwifery research in four European countries. *Midwifery, 29*(5), 417-424. doi:10.1016/j.midw.2012.10.008
- Okuyan, Ç.Y., Oran Tuna, N., & Can Öztürk, H. (2019). Theses Based On Theory On Midwifery Application Areas. *E-journal of New World Sciences Academy, 14*(1), 20-29. doi:10.12739/nwsa.2019.14.1.4b0022
- Özger, Y. (2012). Osmanlı'da kadınların memuriyette istihdamı meselesi ve sicill-i ahvâlde kayıtlı memurelerin resmi hal tercümeleri. *History, 4*(1).
- Öztürk, G.G., Batman, D., & Karaçam, Z. (2018). Present Status of Studies in the Field of Midwifery in Turkey. *International Journal of Childbirth, 8*(1), 35-40. doi:10.1891/2156-5287.8.1.35
- Serhatlıoğlu, S.G., & Dolgun, G. (2019). The overview of postgraduate thesis within the department of midwifery site (2004-2017) in Turkey. *Journal of Health Sciences and Medicine, 2*(2), 44-48. doi:10.32322/jhsm.484290
- Şimşek, H.N., Demirci, H., & Bolsoy, N. (2018). Sosyal destek sistemleri ve ebelik. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 8*(2), 97-103.
- UNFPA, ICM, & WHO. (2021). THE State of the World's Midwifery 2021 Report.
- Vermeulen, J., Luyben, A., O'Connell, R., Gillen, P., Escuriet, R., & Fleming, V. (2019). Failure or progress?: The current state of the professionalisation of midwifery in Europe. *Eur J Midwifery, 3*, 22. doi:10.18332/ejm/115038
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2011). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, G., Koçkanat, P., & Duran, Ö. (2014). National Codes of Midwifery and Professional Values. *Sted, 23*(4), 148-154.
- Yılmaz, T., & Karanisoğlu, H. (2016). Current Situation of Midwifery Education in Turkey. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi, 3*(1). doi:10.17681/hsp.32896
- YÖK, (2021a). Tez Merkezi. Retrieved from <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tarama.jsp>
- YÖK, (2021b). Yükseköğretim Kurulu Ebelik Programı Bulunan Tüm Üniversiteler. Retrieved from <https://yokatlas.yok.gov.tr/netler-tablo.php?b=10247>
- Yücel, U., Ekşioğlu, A., Demirelöz, M., Akmeşe, Z.B., Koçak, Y.Ç., Soğukpınar, N., & (2013). Profile analysis of post graduate education of midwifery in Turkey. *Journal of Human Sciences, 10*(1), 1342-1354. Retrieved from <https://www.j-humansciences.com/ojs/index.php/IJHS/article/view/2191>